

Slutlig uppföljning av miljöprogrammet 2014-2019 avseende Habo kommun

2020-07-03

Miljö- och hållbarhetsstrateg Anna Lööv

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning.....	3
2. Inledning.....	4
3. Resultat.....	4
3.1 Övergripande resultat.....	5
3.2 Resultat per miljöområde	6
3.2.1. Miljöområde energi och klimat.....	6
3.2.2. Miljöområde miljömedvetenhet	10
3.2.3. Miljöområde rent vatten.....	14
3.2.4. Miljöområde natur och djur	16
4. Höjdpunkter - ett urval	18
5. Analys.....	20
5.1 Mål och nyckeltal - bristande kopplingar och låg mätbarhet	20
5.2 Framgångsfaktorer	21
5.3 Förbättringspotential.....	23
6. Slutsatser.....	24
7. Bilaga	24

1. Sammanfattning

Miljöprogrammet 2014-2019 är ett styrdokument för kommunens strategiska miljöarbete. Miljöprogrammet är indelat i fyra miljöområden: energi och klimat; miljömedvetenhet; rent vatten och natur och djur. För varje miljöområde finns det övergripande mål, delmål, åtgärder och nyckeltal. Det finns totalt åtta övergripande mål, 18 delmål, 52 åtgärder och 34 nyckeltal i miljöprogrammet.

Denna slutliga uppföljning avser hela programperioden och sträcker sig från 2015-2019. Uppföljningen bygger på de uppgifter som alla förvaltningar och de kommunala bolagen rapporterat till miljö- och hållbarhetsstrategen. Strategen har sammanställt, analyserat och dragit slutsatser. Strategen har stämt av med styrgruppen för strategiskt hållbarhetsarbete.

Möjligheten att följa upp och utvärdera miljöprogrammet påverkas av en i vissa fall bristande koppling mellan övergripande mål – delmål – åtgärder – nyckeltal och begränsas av att nyckeltal och tillförlitlig mätbar data saknas i hög utsträckning. Trots att programmet har reviderats under programperioden har inte bristande kopplingar mellan övergripande mål – delmål – åtgärder – nyckeltal och problem med nyckeltal åtgärdats. Denna uppföljning baseras därför på subjektiva bedömningar till stor del.

Bedömningen är att tre av de åtta övergripande målen och åtta av de 18 delmålen har uppnåtts. 30 av de 51 åtgärderna är genomförda. De största framgångarna finns inom övergripande mål 3 Förberedda och anpassade inför klimatförändringar, övergripande mål 7 Grönstrukturen är bevarade och naturtillgängligheten är god och övergripande mål 8 Natur- och kulturmiljövärdena är bevarade, medan det finns fortsatt potential till förbättring inom övergripande mål 2 Fossilbränslefria och smarta transporter och övergripande mål 5 Kunskapen om miljö, energi och klimat är god.

Vid analysen av resultaten i den slutliga uppföljningen har ett antal framgångsfaktorer för det strategiska miljöarbetet i kommunen identifierats. För att nå mål och genomföra åtgärder visar analysen att de främsta framgångsfaktorerna är:

- Särskilt avsatt budget, t.ex. genom miljömålpotten
- Syftet med målet och nyttan med åtgärden är integrerat i den löpande verksamheten
- Arbetet sker systematiskt
- Synergieffekter med andra styrande dokument och mål inom kommunen
- Tydlig styrning och ledning på strategisk nivå
- Mål, åtgärd och ansvarig aktör väl förankrad i förvaltningar och kommunala bolag

Miljöprogrammet har varit väldigt omfattande, vilket gjort det svårt att överblicka utvecklingen och nå full måluppfyllelse. Vid analysen av resultaten i den slutliga uppföljningen har områden där det finns förbättringspotential inom det strategiska miljöarbetet i kommunen identifierats. För att nå mål

och genomföra åtgärder visar analysen att flaskhalsar och hinder bland annat är brist på budget, resurser och viss otydlig ansvarsfördelning. Resultaten visar att det finns områden där kommunen har stor potential till ytterligare förbättringar. Exempel på sådana områden är fossilbränslefria och smarta transporter (fordon, tankstationer, strukturer och styrande dokument), utbildningar för ökad kompetens inom miljö, energi och klimat, miljöanpassade inköp och upphandlingar (livsmedel) samt planering inom vatten- och avloppsområdet. Det innebär inte att kommunen idag inte presterar, utan att det inom dessa områden skulle kunna gå att förbättra och därmed skapa mer nytta och/eller ökad effektivitet.

2. Inledning

Det strategiska miljöarbetet utgår från det lokala miljöprogrammet 2014-2019, kemikalieplanen 2017-2021 och de regionala åtgärdsprogrammen för miljömålen. Samtliga verksamheter i kommunen berörs av målen och åtgärderna i dessa program.

Miljöprogrammet 2014-2019 ska fungera som ett styrdokument för den kommunala organisationens strategiska miljöarbete. Miljöprogrammet är indelat i **fyra miljöområden**: energi och klimat; miljömedvetenhet; rent vatten och natur och djur. För varje miljöområde finns det övergripande mål, delmål, åtgärder och nyckeltal. Det finns totalt **åtta övergripande mål, 18 delmål, 52 åtgärder** och **34 nyckeltal** i miljöprogrammet. Som en del av miljöprogrammet finns en handlingsplan för hela programperioden. I handlingsplanen finns åtgärderna och nyckeltalen. Åtgärderna har olika tidsplan och för varje åtgärd har minst en ansvarig nämnd, utskott eller bolagsstyrelse, förvaltning och tjänsteman utsetts beroende på åtgärdens karaktär. Nyckeltalen är ett sätt att mäta hur långt arbetet med delmålen har kommit och de ska vara möjliga att jämföra från år till år.

3. Resultat

Denna slutliga uppföljning avser hela programperioden och sträcker sig från 2015-2019¹. Uppföljning sker på en övergripande nivå och djupdyker sedan i de fyra miljöområdena. Uppföljningen bygger på de uppgifter som alla förvaltningar och de kommunala bolagen rapporterat till miljö- och hållbarhetsstrategen. Strategen har sammanställt, analyserat och dragit slutsatser. Strategen har stämt av med styrgruppen för strategiskt hållbarhetsarbete.

---

¹ För 2014 finns inga uppgifter.

3.1 Övergripande resultat

Tre av de åtta övergripande målen och åtta av de 18 delmålen är uppnådda. 30 av de 51 åtgärderna är genomförda.

Resultaten visar att vi har högst måluppfyllnad inom övergripande mål 3 Förberedda och anpassade inför klimatförändringar, övergripande mål 7 Grönstrukturen är bevarade och naturtillgängligheten är god och övergripande mål 8 Natur- och kulturmiljövärdena är bevarade, medan måluppfyllnaden är lägre inom övergripande mål 2 Fossilbränslefria och smarta transporter och övergripande mål 5 Kunskapen om miljö, energi och klimat är god. Övergripande mål 1 Effektivare och klimatsmart energianvändning och övergripande mål 4 - Miljöanpassade inköp och upphandlingar är nästan uppnådda, medan det övergripande mål 6 - Minska miljöpåverkan på sjöar, vattendrag och dricksvattentäkter är uppnått ungefär till hälften.

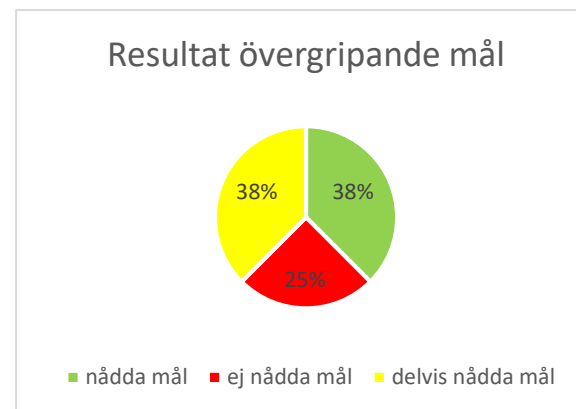

Diagram. Resultat övergripande mål, andel %.

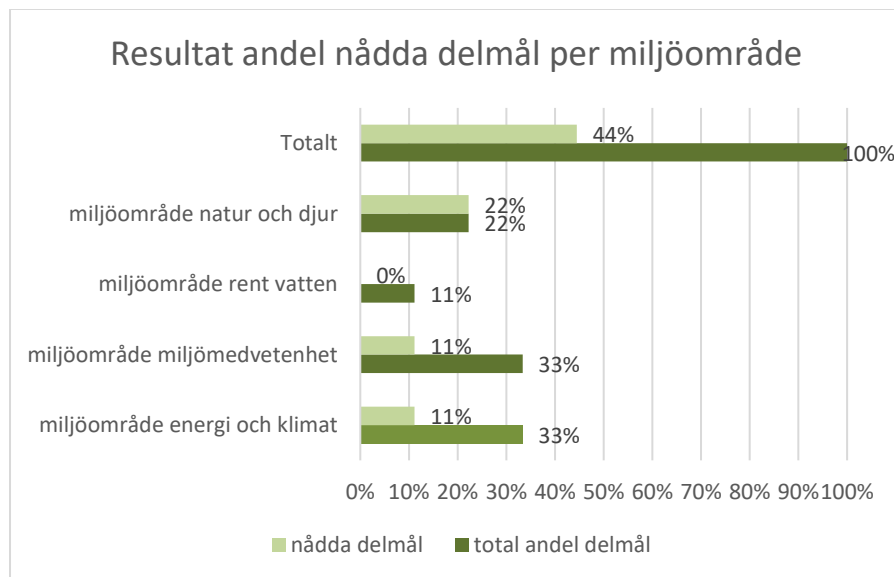

Diagram. Resultat andel nådda delmål per miljöområde, %.

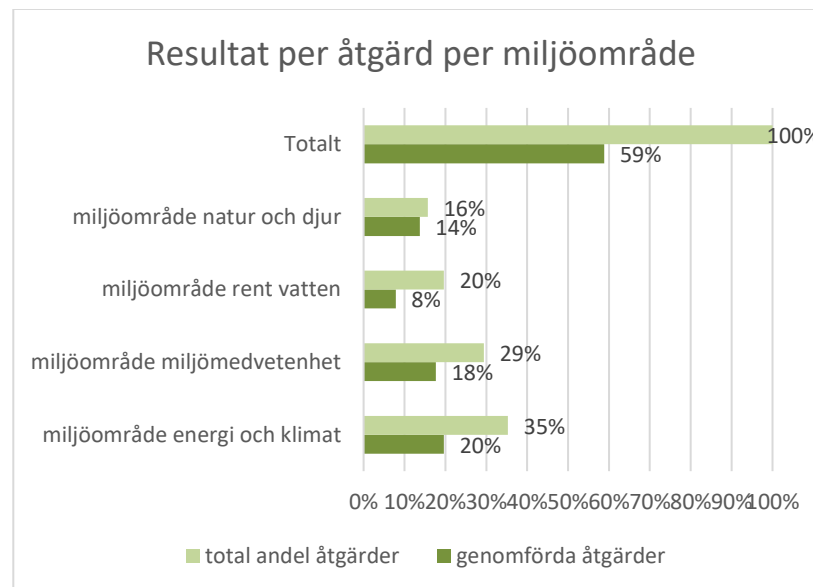

Diagram. Resultat andel genomförda åtgärder per miljöområde, %.

3.2 Resultat per miljöområde

3.2.1. Miljöområde energi och klimat

Inom miljöområdet energi och klimat finns tre övergripande mål. Ett av de tre övergripande målen är uppnått, nämligen övergripande mål 3 - förberedda och anpassade inför klimatförändringar. Det övergripande målet 1 - effektivare och klimatsmart energianvändning är nästan uppnått, medan övergripande mål 2 - fossilbränslefria och smarta transporter hade krävt fler åtgärder. Endast en subjektiv bedömning av måluppfyllnaden är gjord, eftersom nyckeltal och tillförlitlig data saknas i stor utsträckning.

Det finns sex delmål inom detta miljöområde. Målen för två av de sex delmålen är uppnådda:

- Delmål 3 - Andelen förnybar energi till lokaler och bostäder i kommunala verksamheter och bolag ska uppgå till 75 % år 2016 och 100 % år 2020.
- Delmål 6 – Kommunen ska vara förberedd på de konsekvenser som följer av ett framtida förändrat klimat senast år 2020.

Ett delmål är delvis uppnått:

- Delmål 1 - År 2020 bedriver alla företag och föreningar i kommunen energieffektiviseringsarbete.

Fyra delmål saknar nyckeltal och konsekvensen är att tillförlitlig mätbar data saknas. Eftersom tillförlitlig statistik saknas är det inte möjligt att bedöma om tre av de sex delmålen är uppnådda eller ej. Det gäller dessa delmål:

- Delmål 2 - Energianvändningen i de kommunala verksamheterna och bolagen är 25 % effektivare år 2016 och 30 % effektivare år 2020 jämfört med år 2008.
- Delmål 4- Andelen förnybar energi av kommunens och kommunala bolags totala bränsleförbrukning ska uppgå till 25 % år 2016 och 50 % år 2020.
- Delmål 5- Kommunens och kommunala bolags transporter är 10 % effektivare år 2020 jämfört med 2012.

Det finns totalt fyra nyckeltal inom miljöområdet energi och klimat. Två av dessa nyckeltal är kopplade till delmålet ”andelen förnybar energi till lokaler och bostäder i kommunala verksamheter och bolag ska uppgå till 75 % år 2016 och 100 % år 2020”. För dessa nyckeltal har vi mätbara resultat, som visar att vi nått delmålet.

De övriga två nyckeltalen är kopplade till delmålet ” andelen förnybar energi av kommunens och kommunala bolags totala bränsleförbrukning ska uppgå till 25 % år 2016 och 50 % år 2020.” Det ena nyckeltalet för andel förnybar energi av drivmedelsförbrukning har inte gått att mäta alls under programperioden. Det andra nyckeltalet för andel fordon avsedda för förnybara bränslen har till viss del gått att mäta och resultatet visar att ca 15 % av fordonsflottan är avsedd för förnybara bränslen. Det är *dock oklart hur stor andel av fordonsflottan som ingår i det som mätts.*

10 av 18 åtgärder är genomförda. Fem åtgärder är genomförda till hälften och tre åtgärder är endast påbörjade under programperioden.

Tabell. Översikt resultat miljöområde energi och klimat

Miljöområde	Övergripande mål	Övergripande mål nr	Delmål	Delmål nr	Åtgärdsnamn	Åtg. nr	Bedömning totalt	Status
Energi och klimat	Effektivare och klimatsmart energianvändning	1	År 2020 bedriver alla företag och föreningar i kommunen energieffektiviseringsarbete.	1	Energieffektivisera föreningslivet	1	Genomförd	😊
Energi och klimat	Effektivare och klimatsmart energianvändning	1	År 2020 bedriver alla företag och föreningar i kommunen energieffektiviseringsarbete.	1	Energikontor Norra Småland	2	Genomförd till hälften	
Energi och klimat	Effektivare och klimatsmart energianvändning	1	År 2020 bedriver alla företag och föreningar i kommunen energieffektiviseringsarbete.	1	Utveckla tillsynen på energihushållning	3	Genomförd	😊
Energi och klimat	Effektivare och klimatsmart energianvändning	1	Energianvändningen i de kommunala verksamheterna och bolagen är 25 % effektivare år 2016 och 30 % effektivare år 2020 jämfört med år 2008.	2	Energieffektivt byggande	4	Genomförd	😊

Energi och klimat	Effektivare och klimatsmart energianvändning	1	Energianvändningen i de kommunala verksamheterna och bolagen är 25 % effektivare år 2016 och 30 % effektivare år 2020 jämfört med år 2008.	2	Handlingsplan för energieffektivisering	5	Genomförd till hälften	
Energi och klimat	Effektivare och klimatsmart energianvändning	1	Andelen förnybar energi till lokaler och bostäder i kommunala verksamheter och bolag ska uppgå till 75 % år 2016 och 100 % år 2020.	3	Elabonnemang om köp av förnybar el	6	Genomförd	😊
Energi och klimat	Effektivare och klimatsmart energianvändning	1	Andelen förnybar energi till lokaler och bostäder i kommunala verksamheter och bolag ska uppgå till 75 % år 2016 och 100 % år 2020.	3	Solceller uppförs på offentliga byggnader	7	Genomförd	😊
Energi och klimat	Fossilbränslefria och smarta transporter	2	Andelen förnybar energi av kommunens och kommunala bolags totala bränsleförbrukning ska uppgå till 25 % år 2016 och 50 % år 2020.	4	Offentliga laddstolpar för elfordon	8	Genomförd	😊
Energi och klimat	Fossilbränslefria och smarta transporter	2	Andelen förnybar energi av kommunens och kommunala bolags totala bränsleförbrukning ska uppgå till 25 % år 2016 och 50 % år 2020.	4	Tankstationer för biogas	9	Påbörjad	

Energi och klimat	Fossilbränslefria och smarta transporter	2	Andelen förnybar energi av kommunens och kommunala bolags totala bränsleförbrukning ska uppgå till 25 % år 2016 och 50 % år 2020.	4	Miljöanpassad fordonsflotta	10	Genomförd till hälften	
Energi och klimat	Fossilbränslefria och smarta transporter	2	Andelen förnybar energi av kommunens och kommunala bolags totala bränsleförbrukning ska uppgå till 25 % år 2016 och 50 % år 2020.	4	Utveckla den kommunala bilpoolen	11	Genomförd till hälften	
Energi och klimat	Fossilbränslefria och smarta transporter	2	Kommunens och kommunala bolags transporter är 10 % effektivare år 2020 jämfört med 2012.	5	Skapa förutsättningar för resfria möten	12	Genomförd	😊
Energi och klimat	Fossilbränslefria och smarta transporter	2	Kommunens och kommunala bolags transporter är 10 % effektivare år 2020 jämfört med 2012.	5	Förnyelse av resepolicy	13	Genomförd till hälften	
Energi och klimat	Fossilbränslefria och smarta transporter	2	Kommunens och kommunala bolags transporter är 10 % effektivare år 2020 jämfört med 2012.	5	Effektiva hemtjänstresor	14	Genomförd	😊
Energi och klimat	Fossilbränslefria och smarta transporter	2	Kommunens och kommunala bolags transporter är 10 % effektivare år 2020 jämfört med 2012.	5	Inköp av elcyklar till kommunala verksamheter och bolag	15	Genomförd	😊

Energi och klimat	Fossilbränslefria och smarta transporter	2	Kommunens och kommunala bolags transporter är 10 % effektivare år 2020 jämfört med 2012.	5	Planera och prioritera förbättring och utbyggnad av gång- och cykelvägar	16	Påbörjad	
Energi och klimat	Fossilbränslefria och smarta transporter	2	Kommunens och kommunala bolags transporter är 10 % effektivare år 2020 jämfört med 2012.	5	Utbildning i sparsam körning	17	Påbörjad	
Energi och klimat	Förbereda och anpassade inför klimatförändringar	3	Kommunen ska vara förberedd på de konsekvenser som följer av ett framtida förändrat klimat senast år 2020.	6	Kartering av risker i ett framtida förändrat klimat	18	Genomförd	

3.2.2. Miljöområde miljömedvetenhet

Inom miljöområdet miljömedvetenhet finns två övergripande mål. Det övergripande målet 4 - Miljöanpassade inköp och upphandlingar är nästan uppnått, medan det övergripande målet 5 - Kunskapen om miljö, energi och klimat är god hade krävt fler åtgärder. Endast en subjektiv bedömning av måluppfyllnaden är gjord, eftersom nyckeltal och tillräcklig data saknas i flera fall.

Det finns sex delmål inom detta miljöområde. Målen för två av de sex delmålen är uppnådda:

- Delmål 10 - Medvetandet om miljö- och energifrågor och hållbar utveckling ska öka bland kommuninvånarna.
- Delmål 11 – Elevernas kunskap om natur, miljö, energi och kretslopp ska öka genom systematiskt miljöarbete på skolor och förskolor.

Tre delmål är delvis uppnådda:

- Delmål 7 - Ekologiska livsmedel som köps in i de kommunala verksamheterna ska uppgå till 25 % år 2016 och 50 % år 2020. Även lokal- och svenskproducerat ska väljas i den mån det är möjligt för att minska transportererna.
- Delmål 8 - År 2020 har användningen av farliga ämnen i kommunala verksamheter och bolag upphört så långt som är möjligt.
- Delmål 9 - I alla kommunala verksamheter och bolag beaktas miljöhänsyn och sociala hänsyn systematiskt vid inköp och upphandling.

Inom ett av delmålen är arbete påbörjat i olika omfattning:

- Delmål 12 - Kommunens personal har goda miljökunskaper.

Det finns totalt tre nyckeltal inom miljöområdet miljömedvetenhet. De kopplar alla till olika delmål. Endast ett av dessa delmål är kvantifierade, nämligen delmål 7 - Ekologiska livsmedel som köps in i de kommunala verksamheterna ska uppgå till 25 % år 2016 och 50 % år 2020. Även lokal- och svenskproducerat ska väljas i den mån det är möjligt för att minska transporter. För detta delmål finns mätbara resultat, som visar att andelen ekologiska inköp låg på 26 % när programperioden var slut. Trenden går åt fel håll, eftersom andelen ekologiska inköp var 37 % då programperioden började. Resultatet visar därmed att andelen ekologiska inköp sjunkit och delmålet är nått endast till hälften.

De övriga två nyckeltalen är antal utfasnings- och riskminskningsämnen i kommunala verksamheter och bolag, som kopplar till delmål 8 - År 2020 har användningen av farliga ämnen i kommunala verksamheter och bolag upphört så långt som är möjligt samt andel inköp och upphandlingar där miljö- och etiska krav ställs, som kopplar till delmålet 9 - I alla kommunala verksamheter och bolag beaktas miljöhänsyn och sociala hänsyn systematiskt vid inköp och upphandling.

Statistiken över antal utfasnings- och riskminskningsämnen i kommunala verksamheter och bolag visar att andelen har sjunkit under programperioden och det syns att förvaltningarna och bolagen har arbetat systematiskt med utfasningen. Det är dock svårt att avgöra om kommunens användning av farliga ämnen har upphört *så långt som är möjligt*.²

När det gäller andel inköp och upphandlingar där miljö- och etiska krav ställs har en sammanvägning av kommunens upphandlade avtal och avropade från Sveriges kommuner och regioner (SKR) och Jönköpings kommun gjorts. Denna uppskattning visar att andelen ligger på cirka 52 %. Men bolagen är inte medräknade och uppskattningen är gjord på andelen tecknade ramavtal, inte vad som i verkligheten beställts. Det är därmed inte möjligt att fastställa att miljöhänsyn och sociala hänsyn *systematiskt* beaktas vid inköp och upphandling.

9 av 15 åtgärder är genomförda. Tre åtgärder är genomförda till hälften, en åtgärd är påbörjad och en annan åtgärd har inte kommit igång under programperioden. De två sistnämnda åtgärderna är ”miljöanpassad kompetensutbildning för driftspersonal och bygglovshandläggare” och ”utbildning i miljöhänsyn vid åtgärder i natur- och kulturmiljöer”.

---

² För en mer utförlig redovisning, se uppföljningen av kemikalieplanen 2017-2021.

Tabell. Översikt resultat miljöområde miljömedvetenhet

Miljöområde	Övergripande mål	Övergripande mål nr	Delmål	Delmål nr	Åtgärdsnamn	Åtg. nr	Bedömning totalt	Status
Miljömedvetenhet	Miljöanpassade inköp och upphandlingar	4	Ekologiska livsmedel som köps in i de kommunala verksamheterna ska uppgå till 25 % år 2016 och 50 % år 2020. Även lokal- och svenskproducerat ska väljas i den mån det är möjligt för att minska transportererna.	7	Kompetensutveckling miljösmart mat	19	Genomförd till hälften	
Miljömedvetenhet	Miljöanpassade inköp och upphandlingar	4	År 2020 har användningen av farliga ämnen i kommunala verksamheter och bolag upphört så långt som är möjligt.	8	Systematisk utfasning av riskminsknings- och utfasningsämnen	20	Genomförd till hälften	
Miljömedvetenhet	Miljöanpassade inköp och upphandlingar	4	År 2020 har användningen av farliga ämnen i kommunala verksamheter och bolag upphört så långt som är möjligt.	8	Utbildning i risk- och kemikaliehantering	21	Genomförd till hälften	
Miljömedvetenhet	Miljöanpassade inköp och upphandlingar	4	År 2020 har användningen av farliga ämnen i kommunala verksamheter och bolag upphört så långt som är möjligt.	8	Miljöanpassat byggande	22	Genomförd	😊
Miljömedvetenhet	Miljöanpassade inköp och upphandlingar	4	År 2020 har användningen av farliga ämnen i kommunala verksamheter och bolag upphört så långt som är möjligt.	8	Miljöanpassa och utveckla barnmiljöronden	23	Genomförd	😊

Miljömedvetenhet	Miljöanpassade inköp och upphandlingar	4	I alla kommunala verksamheter och bolag beaktas miljöhänsyn och sociala hänsyn systematiskt vid inköp och upphandling.	9	LCC & LCA-analyser görs vid upphandlingar/avrop med betydande miljöpåverkan	24	Genomförd till hälften	
Miljömedvetenhet	Miljöanpassade inköp och upphandlingar	4	I alla kommunala verksamheter och bolag beaktas miljöhänsyn och sociala hänsyn systematiskt vid inköp och upphandling.	9	Upphandlingspolicy innefattande hållbarhetsaspekter ska tas fram	25	Genomförd	😊
Miljömedvetenhet	Kunskapen om miljö, energi och klimat är god	5	Medvetandet om miljö- och energifrågor och hållbar utveckling ska öka bland kommuninvånarna	10	Miljö- och hälsoåret	26	Genomförd	😊
Miljömedvetenhet	Kunskapen om miljö, energi och klimat är god	5	Medvetandet om miljö- och energifrågor och hållbar utveckling ska öka bland kommuninvånarna	10	Tidningen +E	27	Ej relevant, tidningen har upphört	
Miljömedvetenhet	Kunskapen om miljö, energi och klimat är god	5	Medvetandet om miljö- och energifrågor och hållbar utveckling ska öka bland kommuninvånarna	10	Energicentrum A6	28	Genomförd	😊
Miljömedvetenhet	Kunskapen om miljö, energi och klimat är god	5	Elevernas kunskap om natur, miljö, energi och kretslopp ska öka genom systematiskt miljöarbete på skolor och förskolor.	11	Utveckla det pedagogiska hållbarhetsarbetet på skolor och förskolor	29	Genomförd	😊
Miljömedvetenhet	Kunskapen om miljö, energi och klimat är god	5	Elevernas kunskap om natur, miljö, energi och kretslopp ska öka genom systematiskt miljöarbete på skolor och förskolor.	11	Utveckla skolgårdar vid skolor och förskolor	30	Genomförd	😊

Miljömedvetenhet	Kunskapen om miljö, energi och klimat är god	5	Kommunens personal har goda miljökunskaper.	12	Miljöanpassad kompetensutbildning för driftspersonal och bygglovshandläggare	31	Påbörjad	
Miljömedvetenhet	Kunskapen om miljö, energi och klimat är god	5	Kommunens personal har goda miljökunskaper.	12	Utbildning i miljöhänsyn vid åtgärder i natur- och kulturmiljöer	32	Ej påbörjad	
Miljömedvetenhet	Kunskapen om miljö, energi och klimat är god	5	Kommunens personal har goda miljökunskaper.	12	Tävlingar med miljöfokus för kommunanställda	33	Genomförd till hälften	

3.2.3. Miljöområde rent vatten

Inom miljöområdet miljömedvetenhet finns ett övergripande mål 6 - Minska miljöpåverkan på sjöar, vattendrag och dricksvattentäkter. Detta övergripande mål är uppnått ungefär till hälften. Nyckeltalen visar en delvis annan bild av resultaten. En subjektiv bedömning av måluppfyllnaden är gjord.

Det finns två delmål inom detta miljöområde.

- Delmål 13 - Tryggad vattenförsörjning och minimerad miljöpåverkan från dagvatten och reningsverk.
- Delmål 14 – Samtliga sjöar och vattendrag i kommunen har god kemisk och ekologisk status senast år 2020.

Inget av de båda delmålen är uppnådda. Det finns totalt tre nyckeltal inom miljöområdet rent vatten. De kopplar alla till delmål 14. 4 av 10 åtgärder är genomförda. Tre åtgärder är uppnådda till hälften och tre andra åtgärder är påbörjade.

Tabell. Översikt resultat miljöområde rent vatten

Miljöområde	Övergripande mål	Övergripande mål nr	Delmål	Delmål nr	Åtgärdsnamn	Åtg. nr	Bedömning totalt	Status
Rent vatten	Minska miljöpåverkan på sjöar, vattendrag och dricksvattentäkter	6	Tryggad vattenförsörjning och minimerad miljöpåverkan från dagvatten och reningsverk.	13	Förbättringar av det kommunala spillvattennätet	34	Påbörjad	
Rent vatten	Minska miljöpåverkan på sjöar, vattendrag och dricksvattentäkter	6	Tryggad vattenförsörjning och minimerad miljöpåverkan från dagvatten och reningsverk.	13	Framtagande av en dagvattenstrategi	35	Påbörjad	
Rent vatten	Minska miljöpåverkan på sjöar, vattendrag och dricksvattentäkter	6	Tryggad vattenförsörjning och minimerad miljöpåverkan från dagvatten och reningsverk.	13	Provtagning av dricksvatten	36	Genomförd	😊
Rent vatten	Minska miljöpåverkan på sjöar, vattendrag och dricksvattentäkter	6	Tryggad vattenförsörjning och minimerad miljöpåverkan från dagvatten och reningsverk.	13	Upprätta en vattenförsörjningsplan	37	Påbörjad	
Rent vatten	Minska miljöpåverkan på sjöar, vattendrag och dricksvattentäkter	6	Tryggad vattenförsörjning och minimerad miljöpåverkan från dagvatten och reningsverk.	13	Vattenskyddsområden	38	Genomförd till hälften	
Rent vatten	Minska miljöpåverkan på sjöar, vattendrag och dricksvattentäkter	6	Samtliga sjöar och vattendrag i kommunen har god kemisk och ekologisk status senast år 2020.	14	Fortsatt ytvattenkalkning	39	Genomförd	😊
Rent vatten	Minska miljöpåverkan på sjöar, vattendrag och dricksvattentäkter	6	Samtliga sjöar och vattendrag i kommunen har god kemisk och ekologisk status senast år 2020.	14	En utökad provtagning på utgående avloppsvatten	40	Genomförd	😊

Rent vatten	Minska miljöpåverkan på sjöar, vattendrag och dricksvattentäkter	6	Samtliga sjöar och vattendrag i kommunen har god kemisk och ekologisk status senast år 2020.	14	Åtgärda bristfälliga enskilda avlopp	41	Genomförd till hälften	
Rent vatten	Minska miljöpåverkan på sjöar, vattendrag och dricksvattentäkter	6	Samtliga sjöar och vattendrag i kommunen har god kemisk och ekologisk status senast år 2020.	14	Restaurera och skydda Vätterbäckarna	43	Genomförd till hälften	
Rent vatten	Minska miljöpåverkan på sjöar, vattendrag och dricksvattentäkter	6	Samtliga sjöar och vattendrag i kommunen har god kemisk och ekologisk status senast år 2020.	14	Minska miljöpåverkan på prioriterade sjöar och vattendrag	44	Genomförd	😊

3.2.4. Miljöområde natur och djur

Inom miljöområdet natur och djur finns två övergripande mål, mål 7 - Grönstrukturen är bevarade och naturtillgängligheten är god och mål 8 - Skötsel av skog- och markområden ska ske med miljö- och naturhänsyn så att dess natur- och kulturmiljövärden bevaras. De båda övergripande målen är uppnådda. En subjektiv bedömning av måluppfyllnaden är gjord, eftersom nyckeltalen delvis inte är tillförlitliga.

Det finns fyra delmål inom detta miljöområde.

- Delmål 15 – Tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, kulturmiljön och den biologiska mångfalden värnas och bevaras.
- Delmål 16 – Tillgängligheten till naturen värnas och bevaras.
- Delmål 17 – Skötsel av skog- och markområden ska ske med miljö- och naturhänsyn så att dess natur- och kulturmiljövärden bevaras.
- Delmål 18 – Skötsel av odlingslandskap och våtmarksområden ska ske med miljö- och naturhänsyn så att dess natur- och kulturmiljövärden bevaras.

Alla delmålen är uppnådda. Det finns totalt åtta nyckeltal inom miljöområdet natur och djur. Alla delmål har ett eller flera nyckeltal kopplade till sig. 7 av 8 åtgärder är genomförda. Den sista åtgärden är uppnådd till hälften.

Tabell. Översikt resultat miljöområde natur och djur

Miljöområde	Övergripande mål	Övergripande mål nr	Delmål	Delmål nr	Åtgärdsnamn	Åtg. nr	Bedömning totalt	Status
Natur och djur	Grönstrukturen är bevarade och naturtillgängligheten är god	7	Tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, kulturmiljön och den biologiska mångfalden värnas och bevaras.	15	Grönstrukturplan för tätorter	45	Genomförd	😊
Natur och djur	Grönstrukturen är bevarade och naturtillgängligheten är god	7	Tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, kulturmiljön och den biologiska mångfalden värnas och bevaras.	15	Rutin för skyddsvärda träd, särskilt skyddsvärda träd, biotoper, andra strukturer och rödlistade arter.	46	Genomförd	😊
Natur och djur	Grönstrukturen är bevarade och naturtillgängligheten är god	7	Tillgängligheten till naturen värnas och bevaras.	16	Ökad tillgänglighet till natur- och kulturmiljöområden	47	Genomförd	😊
Natur och djur	Natur- och kulturmiljövärdena är bevarade	8	Skötsel av skog- och markområden ska ske med miljö- och naturhänsyn så att dess natur- och kulturmiljövärden bevaras.	17	Ökad information och dialog kring skog med höga naturvärden och sociala värden	48	Genomförd	😊
Natur och djur	Natur- och kulturmiljövärdena är bevarade	8	Skötsel av skog- och markområden ska ske med miljö- och naturhänsyn så att dess natur- och kulturmiljövärden bevaras.	17	Kommunala naturreservat	49	Genomförd	😊

Natur och djur	Natur- och kulturmiljövärdena är bevarade	8	Skötsel av odlingslandskap och våtmarksområden ska ske med miljö- och naturhänsyn så att dess natur- och kulturmiljövärden bevaras.	18	Höjning av jordbruksmarkens status i exploateringsärenden	50	Genomförd	
Natur och djur	Natur- och kulturmiljövärdena är bevarade	8	Skötsel av odlingslandskap och våtmarksområden ska ske med miljö- och naturhänsyn så att dess natur- och kulturmiljövärden bevaras.	18	Vägar för biologisk mångfald och bevarande av natur- och kulturmiljövärden	51	Genomförd	
Natur och djur	Natur- och kulturmiljövärdena är bevarade	8	Skötsel av odlingslandskap och våtmarksområden ska ske med miljö- och naturhänsyn så att dess natur- och kulturmiljövärden bevaras.	18	Guidningar på våtmarker	52	Genomförd till hälften	

4. Höjdpunkter - ett urval

Avfall

- Under 2018 övergick avfallshanteringen till June Avfall och Miljö AB och villahushåll i kommunen fick fastighetsnära insamling (FNI). I Habo kommun är nu 90 % av alla villahushållen anslutna till FNI.

Energi

- Enligt miljöprogrammet ska andelen förbrukad el som kommer ifrån förnybara källor öka. Kommunen har bland annat installerat solceller på vårdcentralen. Kommunen producerade ca 23 000 kWh år 2017, ca 50 000 kWh år 2018 och ca 163 000 kWh år 2019 genom solceller på kommunala byggnader. Utöver den el som producerats från solcellerna så är resten av elen som köpts in förnybar.

Kemikalier

- Kommunen har sedan 2017 en kemikalieplan. Under året har arbetet i Chemgroup fortsatt. Genom kemikalieförteckningar sker utfasning av farliga kemikalier löpande. All ny- och tillbyggnad har certifierats enligt Miljöbyggnad och i denna certifiering finns krav på utfasning av farliga ämnen.
- Habo bostäder har under 2019 inventerat samtliga sina byggnader (50 stycken). Detta ledde till att man bytte ut asbestskivorna på balkongerna på två

av fastigheterna.

Klimatanpassning

- Habo kommun har genomfört en risk- och sårbarhetsanalys för bland annat skyfall och värmebölja. Avseende värmebölja finns råd och riktlinjer som kommunen kommunicerar inför varje sommarperiod till berörda förvaltningar och vårdtagare/anhöriga.
- En ny ras- och skredkartering är genomförd under 2019 som pekar ut vissa områden i kommunen. Det finns en arbetsgrupp som ska hantera planering kring vilka eventuella åtgärder som behöver vidtas efter karteringen.
- Barn- och utbildningsförvaltningen, tillsammans med Tekniska förvaltningen, har fortsatt att sätta upp solskydd på lekgårdar och skolgårdar där sådana saknas eller där komplettering har behövts.

Livsmedel

- Under 2019 har Habo kommun avslutat samarbetet med Jönköpings kommun m.fl. kring samordnad upphandling och istället genomfört en egen livsmedelsupphandling. Syftet var bland annat att kunna rikta upphandlingen, se över kostnader och att optimera transporter. Kommunen skapade en styrgrupp med politiker och tjänstemän och denna beslutade att upphandlingen skulle vara inriktad enligt följande prioritetsordning: lokala livsmedel, regionala livsmedel, svenska livsmedel och ekologiska livsmedel. Avtalet trädde i kraft inför sista kvartalet 2019. Resultatet visar bland annat att Habo kommun köpt in lokalproducerade, ekologiska tomater, gurka och vitkål.
- Ekologiska livsmedel som köps in i de kommunala verksamheterna ska enligt miljöprogrammets mål uppgå till 50 % år 2020. Andelen ekologiska inköp har varit 26 % under 2019 (2018 var motsvarande siffra 27 %). År 2015 var andelen 37 %.
- Under 2019 har det serverats 25 % vegetariska rätter inom skola/förskola och 11 % inom äldreomsorgen (2018 var motsvarande siffror 26 % och 10 %).
- Habo kost har utbildat kökspersonal inom området ”miljösmart mat”. Kökspersonalen fick både teoretisk och praktisk utbildning under våren 2019. Efter det har Habo kost fortsatt att arbeta för att minska matsvinn, erbjuda rätter som kan minska miljö- och klimatpåverkan m.m.

Nätverk och kommunikation

- Miljöstrategen är kommunrepresentant i flera regionala nätverk och kommunen har även representanter i Klimatrådet och dess fokusgrupper i länet.
- Under åren har ”Miljö- och hälsoåret” pågått i samverkan mellan miljö- och hållbarhetsstrategen, folkhälsoutvecklaren, studieförbundet m.fl. Aktiviteter med olika teman har genomförts under åren för att öka kommuninvånarnas kunskap om hälsa och miljö. Exempelvis har miljöstrategen, studieförbunden och Svenska kyrkan årligen ett evenemang i samband Earth hour för att öka uppmärksamheten kring klimatförändringar och biologisk mångfald.

Skydda natur

- Habo kommun har en grönstrukturplan och kopplat till denna har bland annat en inventering av värdefulla vägkanter gjorts. Åtgärder som gynnar natur- och kulturmiljövärden kopplat till vägar har lagts in i skötselplanen.

Tillgänglighet till natur

- Arbete pågår för att tillgängliggöra friluftsområden för alla, t.ex. genom att åstadkomma ökad tillgänglighet i Hökensås naturreservat.

Transporter

- Under 2019 har Habo kommun bytt ut ett flertal tjänstebilar och ersatt dessa med bilar drivna på el.

Upphandling

- En ny kommunpolicy för inköps- och upphandlingsverksamhet med riktlinjer och anvisning har tagits fram under 2019. I den policyn ingår att kommunala verksamheter ska beakta miljö- och sociala krav vid inköp och upphandling.

Utbildning

- Under 2019 har miljöstrategen lanserat en webbaserad miljöutbildning som finns på kommunens webbplats. Alla kommunanställda ska genomgå utbildningen, men den finns även tillgänglig för politiker, företag, skolungdomar och kommuninvånare. Nästan 85 % av de kommunanställda har genomgått utbildningen.

Vattnets miljömål

- Habo kommun har upprättat tre förslag till vattenskyddsområden och väntar på beslut från länsstyrelsen.
- Åtgärdsarbetet med Vätterbäckarna för att förbättra reproduktionen av öring och främja den biologiska återställningen har fortsatt under året. Det har utförts 7 fysiska åtgärder i form av borttagningen av mindre dämmen, åtgärder vid vägtrummor samt anläggande av fiskväg.

5. Analys

5.1 Mål och nyckeltal - bristande kopplingar och låg mätbarhet

Möjligheten att följa upp och utvärdera miljöprogrammet påverkas av en i vissa fall bristande koppling mellan övergripande mål – delmål – åtgärder – nyckeltal och begränsas av att nyckeltal och tillförlitlig mätbar data saknas i hög utsträckning.

Det är i flera fall svårt att härleda hur åtgärder bidrar till att nå övergripande mål och delmål. Detta gör att bedömningen av måloppfyllnad blir svår. Ett exempel är delmålet ”Ekologiska livsmedel som köps in i de kommunala verksamheterna ska uppgå till 25 % år 2016 och 50 % år 2020. Även lokal- och svenskproducerat ska väljas i den mån det är möjligt för att minska transporterna.” med åtgärden ”Kompetensutveckling miljösmart mat”

och nyckeltalet ”Total merkostnad för ekologiska livsmedel”. Åtgärden att kompetensutveckla är en viktig åtgärd som sådan, men delmålet och nyckeltalet kopplar inte till kompetens utan snarare till budget och resurser. Hur påverkar en ökad kompetens möjligheten att hantera ökade kostnader vid urval av råvaror och menyer kopplat till ekologiska livsmedel? Ett annat exempel är delmålet ”Skötsel av odlingslandskap och våtmarksområden ska ske med miljö- och naturhänsyn så att dess natur- och kulturmiljövärden bevaras.” som kopplar till åtgärden ”Vägar för biologisk mångfald och bevarande av natur- och kulturmiljövärden” med nyckeltalet ”Andel öring som når Vättern jämfört med 2007”. Om andelen öring som når Vättern har ökat är delmålet då nått? Hur ska vi veta om andelen ökat när vi inte har data för utgångsåret/basåret 2007? Och hur säkerställer andelen öring som når Vättern att skötseln av odlingslandskapet och våtmarksområden är tillräcklig för att garantera att natur- och kulturområden har bevarats?

Den slutliga uppföljningen präglas vidare av att inget av de åtta övergripande målen är kvantifierade. Majoriteten av delmålen är inte heller kvantifierade. Detta gör att endast en subjektiv bedömning kan göras om övergripande mål och delmål är tillräckligt uppnådda. När vet vi att det är tillräckligt värnat och bevarat? Särskilt om förutsättningarna vid utgångsläget/basåret inte är kända.

Möjligheterna till analys vid den slutliga uppföljningen begränsas av att nyckeltal och tillförlitlig mätbar data saknas i hög utsträckning. I flera fall finns nyckeltal, men utgångsvärden/basår för nyckeltalen saknas. Detta gör att det inte är möjligt att bedöma och verifiera måluppfyllnad, i de fall det gäller ett kvantifierat mål mätt mot utgångsvärde/basår. Som exempel kan nämnas delmålet ”kommunens och kommunala bolags transporter är 10 % effektivare år 2020 jämfört med 2012”.³ Det finns data om förnybar energi till lokaler och bostäder i kommunala verksamheter och bolag samt om ekologiska livsmedel. Det finns delvis data kring energianvändningen i de kommunala verksamheterna och bolagen, men inga utgångsvärden/basår. Det saknas data kring förnybar energi av kommunens och kommunala bolags totala bränsleförbrukning samt kommunens och kommunala bolags transporter. Några av de beslutade nyckeltalen, t.ex. om bränsleförbrukning, har inte varit möjliga att få fram alls under hela programperioden.

5.2 Framgångsfaktorer

Vid analysen av resultaten vid den slutliga uppföljningen har ett antal framgångsfaktorer för det strategiska miljöarbetet i kommunen identifierats. För att nå mål och genomföra åtgärder visar analysen att de främsta framgångsfaktorerna är:

- Särskilt avsatt budget, t.ex. genom miljömålpotten
- Syftet med målet och nyttan med åtgärden är integrerat i den löpande verksamheten
- Arbetet sker systematiskt
- Synergieffekter med andra styrande dokument och mål inom kommunen
- Tydlig styrning och ledning på strategisk nivå

---

³ Vi har inga data från 2012.

- Mål, åtgärd och ansvarig aktör väl förankrad i förvaltningar och kommunala bolag

Här följer ett urval av goda exempel:

Övergripande mål	Delmål	Åtgärder	Ansvariga aktörer	Framgångsfaktorer
Mål 1 - Effektivare och klimatsmart energianvändning	Delmål 3 - Andelen förnybar energi till lokaler och bostäder i kommunala verksamheter och bolag ska uppgå till 75 % år 2016 och 100 % år 2020.	Elabonnemang om köp av förnybar el, solceller uppförs på offentliga byggnader	Tekniska förvaltningen Habo energi AB	Budget avsatt, tydligt mål, ansvariga aktörer väl förankrade i förvaltningarna och bolagen
Mål 3 - Förberedda och anpassade inför klimatförändringar	Delmål 6 - Kommunen ska vara förberedd på de konsekvenser som följer av ett framtida förändrat klimat senast år 2020.	Kartering av risker i ett framtida förändrat klimat	Säkerhetsgruppen	Nyttan med målet integrerat i verksamheten, ansvariga aktörer väl förankrade, goda praktiska förutsättningar
Mål 4 - Miljöanpassade inköp och upphandlingar	Delmål 8 - År 2020 har användningen av farliga ämnen i kommunala verksamheter och bolag upphört så långt som är möjligt.	Miljöanpassat byggande	Tekniska förvaltningen/ fastighetsetheten, Habo bostäder AB	Arbetet fick god skjuts av införandet av kemikalieplanen 2017.
Mål 4 - Miljöanpassade inköp och upphandlingar	Delmål 9 - I alla kommunala verksamheter och bolag beaktas miljöhänsyn och sociala hänsyn systematiskt vid inköp och upphandling.	Upphandlingspolicy innefattande hållbarhetsaspekter ska tas fram	Kommunledningsförvaltningen/ ekonomienheten	Tydligt mål med en bakomliggande behovsanalys av åtgärden, god förankring och styrning inom berörda verksamheter
Mål 6 - Minska miljöpåverkan på sjöar, vattendrag och dricksvattentäkter	Delmål 14 - Samtliga sjöar och vattendrag i kommunen har god kemisk och ekologisk status senast år 2020.	En utökad provtagning på utgående avloppsvatten	Tekniska förvaltningen	Avsatt budget genom pengar från miljömålsporten

5.3 Förbättringspotential

Vid analysen av resultaten vid den slutliga uppföljningen har områden där det finns förbättringspotential inom det strategiska miljöarbetet i kommunen identifierats. Resultaten visar att det finns ett antal områden där kommunen har stor potential till ytterligare förbättringar. Det innebär inte att kommunen idag inte presterar, utan att det inom dessa områden finns potential till ytterligare förbättring och därmed att skapa mer nytta och/eller ökad effektivitet.

Här följer exempel på områden med förbättringspotential:

Område	Orsaker till bristande måluppfyllnad
<i>Effektivare och klimatsmart</i> - energieffektivisering	Ingen budget, saknas samarbete kommunen-näringslivet avseende strategiskt miljöarbete och energieffektivisering, outnyttjad potential hos energirådgivarna.
<i>Fossilbränsle fria och smarta transporter</i> - miljöanpassad fordonsflotta, utveckla kommunal bilpool, revidera resepolicy, tankstationer för biogas	Ingen budget för en gemensam kommunal bilpool, otydligt kring ansvarsfördelning och vilken aktör som ska driva på/äga frågorna, samordningen mellan förvaltningarna och kommunala bolagen kan förbättras. Kommunen äger inte frågan om tankstationer själv, utan är beroende av samarbete med flera andra aktörer och att det finns ett intresse på marknaden bland producenter och konsumenter. Under en period har det saknats en plattform för att jobba vidare med frågan. Det har dock fungerat bra <i>inom vissa förvaltningar</i> , främst tekniska förvaltningen och miljöförvaltningen.
<i>Kunskapen om miljö, energi och klimat är god</i> - utbildningar, t.ex. inom sparsam körning, LCA/LCC, risk- och kemikaliehantering, miljöanpassad kompetensutbildning för driftspersonal och bygglövshandläggare, utbildning i miljöhänsyn vid åtgärder i natur- och kulturmiljöer	Ingen budget, ingen samordning, otydligt kring ansvarsfördelning och vilken aktör som ska driva på/äga frågorna, behov av tydlig styrning och ledning på strategisk nivå för att arrangera gemensam utbildning inom kommunen har inte uppfyllts. Det har dock fungerat bra <i>inom vissa förvaltningar kring några av utbildningarna under delar av programperioden</i> , främst tekniska förvaltningen och kommunledningsförvaltningen/It-IS och ekonomienheten.
<i>Miljöanpassade inköp och upphandlingar</i> - ekologiska livsmedel	Otillräcklig budget, förändrade prioriteringar under programperioden
<i>Rent vatten</i> - planer för vattenförsörjning, inklusive dagvatten, spillvatten	Arbetet med vatten- och avloppsplan har inte kommit igång i tid för att kunna nå målen kopplade till vattenförsörjning i miljöprogrammet. Detta har berott på bristande resurser i form av kompetens och pengar.

För att nå mål och genomföra åtgärder visar analysen att flaskhalsar och hinder bland annat är brist på budget, resurser och viss otydlig ansvarsfördelning. En nyckelfaktor i detta är att beakta de ovan identifierade främsta framgångsfaktorerna, med särskild tyngd på förankring. Denna förankring bör ske såväl strategiskt som operativt och både av mål och nytta med arbetet.

6. Slutsatser

Kommunen har varit framgångsrik med att genomföra många åtgärder, men inte nått riktigt lika långt med att nå övergripande mål och delmål. De största framgångarna finns inom mål 3 Förberedda och anpassade inför klimatförändringar, mål 7 Grönstrukturen är bevarade och naturtillgängligheten är god och mål 8 Natur- och kulturmiljövärdena är bevarade, medan det finns fortsatt potential till förbättring inom mål 2 Fossilbränsle fria och smarta transporter och mål 5 Kunskapen om miljö, energi och klimat är god.

Den slutliga uppföljningen påverkas av en i vissa fall bristande koppling mellan övergripande mål – delmål – åtgärder – nyckeltal och begränsas av att nyckeltal och tillförlitlig mätbar data saknas i hög utsträckning. Miljöprogrammet har varit väldigt omfattande, vilket gjort det svårt att överblicka utvecklingen och nå full måluppfyllelse. Trots att programmet har reviderats under programperioden har inte bristande kopplingar mellan övergripande mål – delmål – åtgärder – nyckeltal och problemen med nyckeltal åtgärdats.

Eftersom tillförlitlig statistik i hög grad saknas är det inte möjligt att göra en komplett objektiv bedömning och verifiera om målen och delmålen är uppnådda eller ej. Denna uppföljning baseras därför på subjektiva bedömningar till stor del.

7. Bilaga

Bilaga 1 Sammanställning resultat miljöprogram_filtrerad